
Andréas Olsson

Det finns ingen 100-årsgräns till det förflutna!

Föreställ dig att inga ting längre existerade. Tänk om stolen, soffan eller sängen, skrivbordet eller din bil inte fanns. Om allt det där vi ser och tar på dagligdags var puts väck, upplöst, inte ens vitt utan bara tomrum. Så skulle världen te sig utan fysisk omgivning, det materiella.

Men vad representerar då det materiella? Jag har ingen aning, men jag vet att det inte går att bortse ifrån. Detta gäller vare sig man tror på att det existerar på riktigt eller är del av våra egna hjärnspöken. Själv är jag tveksam till hjärnspöksteorin. Visst färgas vi av synsätt och värderingar när vi tittar på något och pratar med någon, men jag vill gärna tro att vi alla samtidigt ser och talar med någon eller något som existerar på egen hand. Annars vore det tokigt svårt att vara människa, att vara kollektiv och medmänniska.

Jag följer debatterna på dykarna.nu. Ibland kommenterar jag också, men eftersom det finns viss rundgång i åsiktsmaskineriet, framförallt vad gäller plundring av vrak och lagstiftning, känns det inte alltid lika intressant. Filosofifrågorna här ovan har också att göra med just detta – om vrak som kulturarv på dykarna.nu.

Flertalet av dem som skriver inlägg till marinarkeologiforumet verkar tycka att det är viktigt att bevara, forska kring och förmedla kunskapen om det sjunkna kulturarvet. Det är snarare hur detta går till som är fråga för debatt. Vissa vill bärga med motiveringen att fynden annars går till spillo eller förstörs, andra vill att fynden ska få ligga kvar. Mera luddigt är vad kulturarvet representerar. Mellan raderna läser man att kulturarv är 100 år gammalt, annars är det något annat. Det ska vara bortglömt, en kunskap som inte längre finns i samhället. Inte sällan handlar det om teknik och ingenjörskonst.

Detta känns främmande. Arkeologi är för mig främst en forskning kring det materiella. Människan är materiell, hon lever i en fysisk verklighet. Arkeologi handlar om att förstå människor genom föremål och fysisk omgivning. Det materiella är ett negativavtryck av människan. Och här finns inga tidsliga gränser. Kalla det historia om ni vill, det spelar ingen roll – vad handlar inte om förfluten tid?

Visst, detta betyder att gränserna mellan arkeologi, sociologi, historia och etnologi blir otydliga. Det betyder också att ett vrak får sitt kulturarv definierat utifrån de frågor vi ställer till det. Allt materiellt är potentiellt ett kulturarv.

Jag avundas inte handläggarna på myndigheter och museer. 100-årsgränsen finns till för att underlätta bedömningen av vad som ska få statligt skydd. Problemet är att den ger begränsat utrymme för bevarande av yngre lämningar, eller för åsikten om att ett vrak äldre än 100 år inte representerar ett tillräckligt högt värde för att klassas som fast fornlämning. Gränsen har också diskuterats en del på sistone både bland amatörer och professionella: om den ska utökas, försvinna eller vara kvar. En liknande gräns finns inte för lämningar på land.

Inga oväsentliga frågor. Glöm bara inte bort varför vi ställer dem!

Andréas Olsson är ordförande i Marinarkeologiska sällskapet och doktorand i arkeologi vid Göteborgs universitet